

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Izhaja vsako sredo.
Cena: Letno Din 32.—, polletno Din 16.—, četrtletno Din 9.—, inozemstvo Din 64.—, — Poštno-čekovni račun 10.603.

Uredništvo in upravništvo: Maribor, Koroška cesta 5
Telefon interurban 113.

Cena inzeratov: cela stran Din 2000.—, pol strani Din 1000.—, četrt strani Din 500.—, 1/8 strani Din 250.—, 1/16 str. Din 125.—, Mali oglasi vsaka beseda Din 1.20.

Kmetijska družba za Slovenijo.

Bah dravske banovine inž. Dušan Serbec je razpustil 12. novembra »Kmetijsko družbo za Slovenijo«, in sicer na osnovi čl. 4 zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi z dne 6. januarja 1929. Kot razloge razpusta navaja g. ban, da je Kmetijska družba postala torišče dveh nasprotujočih si političnih struj. Že leta 1923 je bila takratna Pokrajinska uprava za Slovenijo primorana razpustiti glavni odbor ter postaviti za gerenta vladnega komisarja. Kmetijska družba bi imela po členu 2 (točka 9) svojih pravil posredovati za svoje ude nakup in prodajo gospodarskih potrebščin, in sicer brez dobička. Kmetijska družba pa je krenila na kupčijsko polje. Kakor je dooznala revizija društvenih knjig, so dobivali tudi nečlani v velikih množinah kmetijske potrebščine. Osebito je gospodarska zadruga »Ekonom«, pri kateri so poglavito udeležene vodilne osebe bivše Samostojne kmetijske stranke, dobivala blago, in to ceneje kakor podružnice. Tudi nekaterim trgovcem je Kmetijska družba dobavljala blago po nižjih cenah kakor lastnim podružnicam. Ko je manjšina v družbi prijavila sprejem okrog 2500 novih članov, je glavni odbor sprejem odklonil, in sicer ne iz stvarnih razlogov, marveč pod vidikom, da se ohrani dosedaj vladajoči strankarski struji (nekdanji Samostojni kmetijski stranki) v družbi za vsako ceno nadaljnje vodstvo. Na občnem zboru 5. septembra je prišlo do burnih prizorov, nepopolni dnevni red se je izvršil pomanjkljivo, osporava se tudi veljavnost izvršenih volitev. Kmetijska družba je torej po-

stala iz čisto gospodarskega društva politično društvo. Kot tako pa nima več pravice do obstoja. Ta dekret g. bana je bil predsedniku Kmetijske družbe g. Francu Terčku dostavljen v četrtek, 14. novembra. Še isti dan je prevzel od bana imenovani upravitelj Oton Detela, vladni svetnik v pokoju in veleposestnik, upravo družbinega premoženja in vodstvo poslov. Medtem so bila od banske uprave potrjena pravila nove Kmetijske družbe in v soboto, dne 16. novembra se je vršil v Ljubljani ustanovni občni zbor Kmetijske družbe. Na njem je bil izvoljen za predsednika Oton Detela; za podpredsednika Josip Lenarčič, veleposestnik na Verdu in Hauptman Peter, župnik v Dobrovi pri Ljubljani; kot odborniki Brulje Franc, veleposestnik in župan Šmihelj-Stopiče, Jan Jakob, posestnik v Podhomu, Kersnik Anton, graščak na Brdu, Levstik Miloš, posestnik na Bregu pri Celju, Piber Janez, župnik v Šenčurju, Robič Srečko, posestnik v Limbušu, Rus Ivan, posestnik v Grosupljem, Steblovnik Martin, posestnik Rečica ob Paki, Štrcin Janez, posestnik, Kapljas, Šušterčič Josip, posestnik v Seničici, Vesenjsek Franc, posestnik v Moškanjcih, inž. Zidanšek Josip, kmetijski referent v Mariboru; kot računski pregledniki Jenko Josip, posestnik, Vodice, Rajh Jakob, posestnik, Ljutomer, Zabret Ivan, posestnik, Bobovec pri Kranju.

Novi glavni odbor bo izvedel organizacijo družbe po podružnicah. Ko bo vse to delo izvršeno, se bo vršil redni občni zbor, ki bo izvolil stalni odbor.

Delo in uspehi obl. samouprave v Mariboru.

V petek, dne 15. novembra so prenehale vsled nove upravne ureditve države oblastne samouprave. Spričo tega dogodka je umestno in primerno, da s splošnimi potezami občrtamo delovanje mariborske oblastne samouprave in njene uspehe za ljudstvo.

Zasnova in potek delovanja.

Volitve v oblastne skupščine so bile 23. januarja 1927. Mesec kasneje, 23. februarja je bila otvoritev oblastne skupščine. Oblastni odbor, ki je bil izvoljen na prvem zasedanju, se je mo-

ral izpočetka boriti z velikimi težavami. Delovati je moral v treh sobah, ki mu jih je dalo deloma na razpolago veliko županstvo. Njegovo delovanje je dobilo večji razmah, ko je po nakupu nekdanje Scherbaumove vile prenesel 16. avgusta 1927 tje kaj svoje urade. Oblast je morala gledati, da se finančno kolikor toliko osamosvoji. Od države ni bilo pričakovati več kakor samo kritje izdatkov za ustanove in posle, katere je oblast prevzela od države, in to samo v izmeri, kolikor je država za te posle sama trošila.

Po zavrnitvi prvega proračuna od strani finančnega ministrstva, ki se je zgodila radi tega, ker za ugotovljene potrebščine ni bilo predvideno kritje, je oblastna skupščina 21. julija 1929 sklenila drug proračun, ki mu je bila podlaga 10 milijonsko investicijsko posojilo. Vendar tudi s tem proračunom ni bila ustvarjena pravilna finančna razvojna možnost, ker je bilo treba skrbeti za redno kritje neobhodnih potrebščin. Tako je oblastna skupščina 22. decembra 1927 sklenila tretji proračun, ki je predvideval okoli 14 milijonov dohodkov. V naslednjih dveh letih se je razvoj proračuna oblastne skupščine, kar se tiče njegovih dohodkov in izdatkov, vršil postopno, in sicer v popolnem skladu z velikimi nalogami, ki jih je oblastna samouprava imela vršiti ter jih je tudi izvršila.

Cestna dela.

Spodnja Štajerska je v nekdanji avstro-ogrski monarhiji bila v javno-pravnem prometnem oziru zapostavljena za nemškimi deli dežele. Vsled tega je nastala velika potreba za gradnjo novih cest ter za popravo in delno preložitve starih cest. Oblastni odbor je zastavil svoje delo predvsem pri onih zgradbah, ki jih je državna uprava vsled pomanjkanja kreditov ustavila. Razne elementarne nezgode so bile povzročile velike škode na cestah. Oblastna samouprava je bila pred težko nalogo vsesplošne sanacije, za katero pa so razpoložljiva sredstva bila jako skromna.

Oblastna samouprava si je bila v svoji svoje naloge, kar se tiče cest v oblasti, ter je že v proračunu z mesca julija 1927 določila svoto okoli 2 milijonov dinarjev za javna dela, okrajne ceste, popravila in izgraditev novih cest, popravila mostov in za podporo občinskih cest. Ta svota je sorazmerno rastla. Treba je ugotoviti, da je oblastna samouprava za vsa ta cestna dela tekom svojega delovanja izdala okoli 20 milijonov dinarjev.

V teku so naslednja cestna dela: vavljanje oblastne ceste Pesnica—Sv. Lenart in oblastne ceste Šmartno ob Paki—Nazarje; zgradbe novih cest Sv. Benedikt — Ščavnica — Lomanoša, Turnišče — Radmožanci v Prekmurju, Savci — Rucmanci (okraj Ormož), Lesično — Sv. Urban, Belo pri Šmarju — Zibika, Sv. Jernej pri Ločah — Ličenca, Polzela — Sv. Andraž — Velenje, Stoprce pri Rogateu — Čermošice.

Ivanjkovci — Svetinje, Jurjevci — Stogovci pri Majšperku; preložitev okrajne ceste Središče — Ljutomer čez Staro goro; zgradba betonskega mostu čez Hudinjo v Celju v tiru okrajne ceste Celje — Teharje.

Vodna dela.

Oblastna samouprava je poklanjala veliko pozornost ogromni škodi, ki jo povzročajo poplave rek in potokov, kakor tudi hudourniki. Oblastni odbor se je takoj odločil pričeti s sistematično regulacijo teh rek in potokov ter je določil svoj minimalni uravnavni program, ki ga je nameraval izvršiti tekom 5 let. Izvršil je regulacijska dela na Pesnici pri Moškanjcih, Meži pri Prevaljah, Žičnici pri Špitaliču in Žičah, Ternavi v Medjimurju, Radmožanskem potoku v Prekmurju, na Misljini, Hudinji, Bolski, Libenici, Dravi, Savinji, Ledavi, na potoku Črnc, Limbuškem potoku, na Voglajni, Koprivnici, Muri v Prekmurju, Dravinji pri Stogovcih pri Majšperku, na Rogoznici; nadalje še ta dela: zgradba hudournikov v Zgornji Savinjski dolini nad Solčavo, drenažna dela v Gradiški pri Kungoti, zgradba vodovoda v Mariji v Puščavi.

Za regulacijo rek in potokov, za melioracije, za sanacije plazov, za vodovode, hudournike, podporo za razne nezgode po poplavi je oblastna samouprava potrošila:

Leta 1927	907.734.31 Din.
Leta 1928	3.500.714.77 Din.
Leta 1929	1.485.200.55 Din.

Skupaj 5.893.649.63 Din.

Zdravstvo.

Oblastna samouprava je plačevala iz svojih sredstev plačo 67 okrožnim zdravnikom in namestnikom. Imela je pod svojim nadzorstvom šest javnih in tri zasebne bolnice ter dve oblastni in eno zasebno hiralnico. Vsi zavodi so prejeli od oblastne samouprave mesečno subvencijo na račun oskrbnih stroškov za siromašne bolnike.

V posameznih zavodih so se izvršila večja in manjša gradbena dela in adaptacije. Tako v splošni bolnici v Mariboru: infekcijski oddelek se je povečal na trikratno velikost in uredil se je porodniški oddelek v bivšem mariborskem sanatoriju, ki je bil nakupljen v to svrhu.

V javni bolnici v Celju: gradi se nov oddelek za ženske bolezni s porodnišnico, povečal se bo tudi infekcijski oddelek.

V javni bolnici v Slovenjgradcu se bo zgradilo novo upravno poslopje s stanovanji za posvetno pogodbeno osebje, pisarno in parno pekarno ter nova bolniška kapelica, vrši se prezidava prostorov za povečanje operacijske klorane in napeljuje se nova centralna kurjava.

V javni bolnici ter hiralnici v Ptujju se je uredila nova centralna kurjava.

V hiralnici v Vojniku se je zgradilo novo gospodarsko poslopje.

Skrb za kmetijsko izobrazbo.

Oblastni odbor je organiziral števil-

ne tečaje za učitelje in učiteljice kmetijsko-nadaljevalnih šol. Ti tečaji so se vršili na vinarski in sadjarski šoli v Mariboru, na kmetijski šoli v St. Juriju ob južni železnici in v zavodu šolskih sester v Mariboru. Vsi ti tečaji so bili dobro obiskani in je oblastna samouprava izdala za organizacijo teh tečajev 45.000 Din.

V letu 1928-29 je oblast organizirala nadalje kmetijske šole za fante. Teh šol je bilo 24, ki jih je obiskovalo 511 učencev, povprečno 21 na šolo. Povprečna starost učencev je bila od 17. do 30. leta, obiskovali pa so šole tudi moške v zrelejši dobi, nekateri so bili stari celo do 70 let. Na teh šolah je učilo 67 rednih in 17 izrednih učnih moči. Izdatki oblastne samouprave za te šole so znašali 57.000 Din.

Veliko korist so prinesle tudi gospodinjске šole, ki jih je organizirala oblast. Teh je bilo 18 in sicer 13 za kmetjska dekleta in pet za delavska dekleta. Učenk je bilo na teh šolah 253, v starosti od 18 do 23 let. Število učnih moči pa 51 rednih in devet izrednih. Za te šole je izdala oblast 80.000 Din. Oblast pa je skrbela tudi za učne pripomočke teh šol in izdala tudi dve učni knjigi: Tloznanstvo in Kmetijsko knjigovodstvo.

Zelo pa je skrbela oblast tudi za obrtno nadaljevalno šolstvo. Obrtno nadaljevalnih šol je bilo 35, dalje 7 trgovsko nadaljevalnih in dve gostilničarski nadaljevalni. Za vse te nadaljevalne šole je izdala oblast 93.600 Din podpore.

Skrb za povzdigo kmetijstva.

Posebno skrb je oblastni odbor posvečal napredku kmetijstva. Na vseh poljih kmetijstva se je poznala njegova skrbna roka in povsod so oblastna sredstva skrbela, da se je kmetijstvo v mariborski oblasti dvignilo.

Navesti hočemo samo nekaj števil:

Oblastna samouprava v Mariboru je subvencionirala s 50 odstotnimi prispevki v času 1928-29 nabavo raznih strojev in izdala v ta namen za: razmetalo gnojil Din 3000; gnojnične sesalke 50.000 Din; travniške brane 30.000 Din; trijerje 130.000 Din; sejalne stroje 60 tisoč Din; mlatilnice 20.000 Din.

Okrožni inspektorat v Mariboru.

Iz Beograda se poroča, da se bo okrožni inspektorat, ustanovljen na ozemlju bivše Srbije, ki je prideljeno bodisi dunavski, bodisi drinski, bodisi zetski banovini priznala precejšnja pristojnost za reševanje poslov. To je potrebno radi velike oddaljenosti teh krajev od središč banovin: od Novega sada, Sarajeva in Cetinja. Potrebno pa tudi zagradelj, da se vsi upravni posli vršijo bolj naglo in bolj skladno s krajevnimi razmerami. Istotako se obljublja okrožni inspektorat savske banovine, ki ima svoj sedež v Zagrebu, obsežnejša pristojnost.

Kar se tiče mariborskega okrožnega inspektorata, smo že večkrat poudarili, kako potrebno je, da se mu dodeli večji delokrog. Ozemlje nekdanje mariborske oblasti je obsežno, razdalje

Posebej še za vinarstvo:

Za škropilnike 14.000 Din; strokovni tečaji 61.010 Din; vinske razstave 13.000 Din; pobiranje šmarnice, prispevki za dobavo traja 47.294 Din; vrhogojstvo in pletarstvo 16.553 Din.

Za sadjarstvo je izdala oblast za nabave sadnih mlinov 1500 Din, sadnih stiskalnic 50.000 Din in za škropilnice 92.510 Din.

Za ureditev 261 gnojišč v letu 1928 in 1929 je dala oblast 383.631 Din podpore.

»Jutro« o samoupravah.

Delo oblastne samouprave je torej bilo mnogostransko in združeno z velikimi uspehi. Ljudstvo na nakdanjem Spodnjem Štajerskem, na Koroškem, v Prekmurju in Medjimurju se ga bo spominjalo s hvaležnostjo. Spričo navedenih dejstev se nam zdi čudno, kako je moglo »Jutro« v svoji številki z dne 12. novembra zapisati o oblastnih samoupravah v obče — torej tudi o slovenskih — to-le sodbo: »Za takimi samoupravami bodo seveda žalovali le neposredni interesenti, narod in država pa sta hvaležna, da je tega izrastka konec.« Delo mariborske in ljubljanske samouprave dokazuje, kako je ta splošna sodba nestvarna, neresnična in krivična. Prišel bo čas, ko se bo »Jutro« samo o tem prepričalo.

Po prenehanju oblastnih samouprav je »Jutro« dne 17. novembra v članku, polnem notranjega zadovoljstva, med drugim ugotovilo, »da je bilanca oblastnih samouprav več kakor klavrna.« Dostavilo je to-le sodbo: »Razumljivo je, da narod povsod pozdravlja njihov konec z vzdihom olajšanja.« »Jutro« je tukaj zamenjalo narod s tistim majhnim krogom ljudi, ki stojijo za tem listom. Da se ti ljudje čutijo olajšane ter da pozdravljajo konec oblastnih samouprav z neprikritim veseljem, je staviti na račun tistega zagriženega strankarstva (»Jutro« piše partizanstva), katero ono še vedno tako hrabro pobija pri drugih, pri sebi ga pa zatajiti ne more. Bodočnost bo pokazala, kako dolgo bo pri »Jutru« trajalo tisto čustvo, ki ga je sedaj obvladalo ter se javlja »z vzdihom olajšanja«.

med kraji na periferiji (ob mejah) in med Ljubljano toliko, da bi potovanje ljudi s teh krajev na središče banovine povzročalo prevelike stroške in zahtevalo veliko časa. Položaj Maribora ob državni meji zahteva ne samo večjo pozornost policijske oblasti, marveč naglo reševanje upravnih poslov v obče. Vse to, in zlasti še tudi narodna izpostavljenost Maribora, ki bi s popolno koncentracijo banske uprave v Ljubljani izgubil veliko število narodnega uradništva, priporoča in zahteva izgraditev mariborskega okrožnega inspektorata.

Označenim razlogom je tehnost razširjena s tem, da je Maribor tudi s prenehanjem samouprave prenehal biti sedež oblastnega odbora in njegovih obsežnih uradov. Kaj bo Maribor s tem